

TONY CRAGG ile 20 dakika

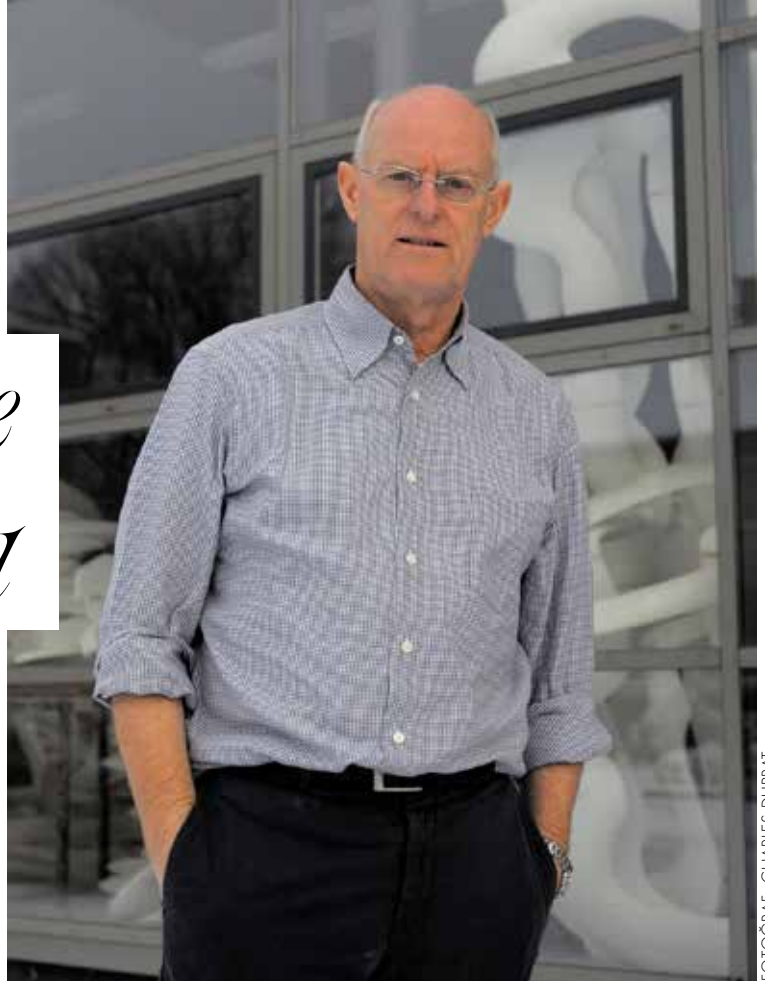
HEYKEL, TONY CRAGG İÇİN HİÇBİR ZAMAN YALNIZCA BİÇİMLE İLGİLİ OLMADI. ONUN ÜRETİMİNDE MALZEME, ZAMAN İÇİNDE ŞEĞİLLENEN BİR DÜŞÜNME PRATİĞİNE; SEZGİ, DENEYİM VE İNSAN VAROLUŞUNA AÇILAN BİR DİLE DÖNÜŞÜR. DIRİMART'TA GEÇTİĞİMİZ OCAK AYINDA GERÇEKLEŞEN HEYKEL SERGİSİ İSE BU UZUN YOLCULUĞUN İSTANBUL'DAKİ EN GÜNCEL DURAĞIYDI. SERGİ, CRAGG'İN SON DÖNEM ÇALIŞMALARINI İZLEYİCİYLE BULUŞTURURKEN; MALZEME, ZAMAN, OYUN VE HAREKET FİKRİNİ YENİDEN DÜŞÜNMEYE DAVET EDEN GÜÇLÜ BİR KARŞILAŞMA ALANI YARATTI.

RÖPORTAJ: SELEN BAŞMAN

Türkiye'de heykelle kurulan güçlü bağdan malzemenin sürprizlerine çizimden üç boyutlu düşünmeye uzanan kişisel serüveninden sanatın insan varoluşunu "anlamaktan" ziyade onu kutlama biçimi olduğuna dair yaklaşımına kadar Cragg, bu söyleşide üretim pratiğini belirleyen temel kavramları içtenlikle paylaşıyor.

Ocak ayında Dirimart'ta gerçekleşen "Heykel" serginiz, son dönem çalışmalarınızı izleyiciyle buluşturdu. Bu işbirliği ve İstanbul'la kurduğunuz bu karşılaşma sizin için ne ifade ediyor?

Son birkaç yılda gerçekten çok şanslı olduğumu düşünüyorum. Türkiye'deki izleyiciyle güçlü ve samimi bir diyalog kurma imkanı buldum. Burada, müzeler de dahil olmak üzere, işlerimi farklı vesilelerle sergiledim.

FOTOGRAF: CHARLES DUPRAT

Türkiye'de heykele karşı çok belirgin bir ilgi ve heyecan var, bu her yerde karşılaşılan bir durum değil. Bu yüzden burada çalışmak benim için ayrı bir keyif. Dirimart da heykel sergilemek için son derece etkileyici bir mekan sundu ve orada sergi açmaktan büyük bir memnuniyet duydum. Genel olarak benim için son derece olumlu bir deneyimdi.

Kendinizi "radikal bir materyalist" olarak tanımlıyorsunuz. Bir heykeli biçimlendirirken kararlar bütünüyle sizden mi çıkar, yoksa malzemenin sizi hiç öngörmediğiniz yönere sürüklediği anlar da olur mu?

Heykel yapımında köklü bir gelenek var. Bu gelenek çoğunlukla var olan bir şeyi -bir insan figürünü, bir yüzü ya da herhangi tanıdık bir formu- alıp onu başka bir malzemeyle yeniden üretmeye dayanır. Geçmişte heykelin temel kullanım alanı büyük ölçüde buydu. Ancak malzemeyi, başka ne tür olasılıklar barındırdığını keşfetmek için de kullanabilirsiniz.

Bunu yapabilmek için bazı fikirlere sahip olmanız, malzemeye dair bir yaklaşım ya da bir strateji geliştirmeniz gerekir. Yani malzemeye tamamen "masum" bir şekilde yaklaştığımı söyleyemem ama malzeme her zaman sürprizler barındırır. En basit çizimde bile, bir anda ortaya çıkan şey bambaşka bir anlama bürünebilir. Bazen beklediğiniz kadar iyi olmaz, bazen de söylemek istediğinizden çok daha güçlü bir şeye dönüşür.

Malzemeyle çalışmak bir anahtar gibidir. Onu kullanmaya devam ettikçe kapılar açılır ve son derece şaşırtıcı, öngörülemeyen yeni bir dünya ortaya çıkar. Benim sürekli aradığım da tam olarak bu: malzemeyle kurulan bu dene-

yim. Büyük ölçüde beni yönlendiren şey de budur.

Gençlik yıllarınızda heykele kıyasla çizime kendinizi daha yakın hissettiğinizi biliyorum. Sanat okulunda heykelle ilk karşılaşmanızı bugün nasıl hatırlıyorsunuz?

Sanata ilk ilgim çizim üzerinden gelişti çünkü çizim kolaydı; bir kalem ve bir kağıt yeterliydi. Malzemem yoktu, çalışacak bir alanım da. Bu yüzden sanat okuluna gittiğimde, biraz da naif bir düşünceyle, “Belki bana bir şeyler öğretirler, ben de daha iyi çizerim” diye düşündüm.

Okula başladığımda programın bir parçası olarak, “Gelecek hafta iki hafta boyunca heykel yapacaksınız” dediler. O an “Ben bunu hiç istemiyorum. Buraya heykel yapmak için gelmedim” diye düşündüğümü hatırlıyorum. Pazar-tesi sabahı çalışmaya koyulduk ve daha ilk bir saat içinde tamamen işin içine çekildim. Müthiş derecede heyecan vericiydi. Üç boyutlu çizim yapmak gibiydi. Ne yazık ki (ya da belki de neyse ki) bu deneyim neredeyse 60 yıl öncesine dayanıyor. Etkisi ise hiç kaybolmadı.

İnsan eliyle üretilmiş tüm nesneler gibi heykel de zamanın izlerini taşır ancak hiçbir şey bütünüyle durağan değildir. Sizce heykelin gücü zamanı durdurmasında mı yatar, yoksa zamanı daha görünür kılmasında mı?

Aslında kuantum fiziğine baktığınızda zaman diye bir şey yok. Belki de gerçekten zaman yoktur. Belki bu, varoluşumuza dair bir yanılsamadır. İlk bakışta mantıklı gelmeyebilir, çünkü biz dünyayı zamansal bir deneyim olarak yaşıyoruz ama kuantum fiziğinde zamanın bir rolü yok.

Bu yüzden bana “heykellerinizi seviyorum” (I like your statues) denildiğinde biraz duraksıyorum. Çünkü “statue” kelimesi durağanlık çağrıştırır; ayakta duran, sabit bir şeyi ima eder. Oysa ne zaman gerçekten hareketsiz bir malzeme görürüz ki? Sokakta duran bir insanı düşünün: dışarıdan çok sakın görünebilir ama içinde trilyonlarca metabolik süreç, sinirsel ve kimyasal hareketlilik devam eder. Bunun nesi durağan? Sokak köşesinde duran bir insan, atomik patlamalarla dolu Güneş kadar aktiftir.

Biz genişleyen bir evrende yaşıyoruz; Güneş’in etrafında saatte milyonlarca kilometre hızla hareket ediyoruz. Tüm bunların içinde durağan olan ne var? Bu yüzden “hareketsizlik” fikrini hayal etmek benim için zor. Heykelin bugünün dünyasında belki küçük bir avantajı var. Dijital görüntüler, videolar ve hız çağında, heykel malzemesinin bir dayanıklılığı var. Bazı şeylere kıyasla daha uzun süre varlığını sürdürebiliyor. Belki de heykelin zamanla kurduğu ilişki tam olarak burada yatıyor.

Renk ve yüzey, işlerinizde çok önemli bir yer tutuyor. Bir formun rengi taşımaya başladığı ya da tam tersine

renge direnç gösterdiği anı nasıl hissediyorsunuz?

Dürüst olmam gerekirse, bunu tam olarak nasıl bildiğimi söyleyemem. Bunun için bir şemam yok. “Renk şeması” diyebileceğimiz bir sistemim de yok. Bu tamamen heykele ve onun neye ihtiyaç duyduğunu hissettiğim ana verilen öznel bir tepki. O yüzden bununla ilgili genel bir kural koyamam. Sadece içimden geldiği gibi, yapmam gerektiğini hissettiğim şeyi yapıyorum.

Tabii renk seçimi her zaman bu kadar kolay ilerlemiyor. Bazen bir işi boyuyoruz, sonra tekrar boyuyoruz, hatta birkaç kez üstünden geçiyoruz çünkü ortaya çıkan sonuç, başta düşündüğümüz gibi olmuyor. Şu anda tamamlanmamış bir heykelim var, altı kat boya gördü ve hâlâ üzerinde çalışıyoruz. Bazen yapılabilecek en doğru şey, her şeyi tamamen kazıyıp en baştan başlamak oluyor.

Gününüzde genellikle nasıl başlıyorsunuz?

Heykel yapmak son derece fiziksel bir pratiktir. Zaman, mekan, enerji ve malzeme gerektirir. Ciddi bir disiplin ister. Çalışma alanının hazır olması, enerjinizin yerinde olması, makineler, size yardımcı olan insanlar, işe başlayabilmek için ihtiyaç duyduğum her şeyin yerli yerinde olması gerekir. Ben de güne böyle başlıyorum. Sabah erken saatlerde, iyi bir kahvaltının ardından stüdyoya gelirim ve işe başlamadan önce her şeyi kontrol ederim.

Şu anda aynı anda otuzdan fazla heykel üzerinde çalışıyorum. Bazıları yıllar sürecektir ve muhtemelen hiçbir zaman tamamlanmayacak. Bazılarıysa sadece denemeler; malzemede bir potansiyel olup olmadığını görmek için yaptığım işler. Sonunda otuz iş ortaya çıkmayacak elbette. Bu, çok sayıda farklı şey üzerinde aynı anda çalışmaya dayanan bir rutin. Harcadığınız zaman ve enerji, bir çalışma iklimiyle ve onu sürdürebilmek için gereken disiplinle doğrudan bağlantılı.

Tony Cragg “Sanat üretmek, insanın yaptığı en insani şeylerden biridir. Sanat yaparken kimse ölmez. Müzikte nefret yoktur. Sanatta yalnızca insan varoluşunun kutlanması vardır” diyor.

FOTOĞRAFLAR: NAZLI ERDEMİREL